

Очищення банківського сектору України: Короткострокові втрати, довгострокова вигода - Короткий виклад результатів -

Філіп Енглер, Роберт Кірхнер, Віталій Кравчук

Німецька консультативна група спільно з Інститутом економічних досліджень та політичних консультацій (Київ)

Берлін/Київ, січень 2016 року

Зміст

---

1. Вступ
2. Економічне середовище та банківське середовище: загальний виклад
3. Можливі фактори зменшення кредитування
4. Реструктурування банківської системи
5. Як відновити кредитування? Рекомендації

Контакти

Додаток

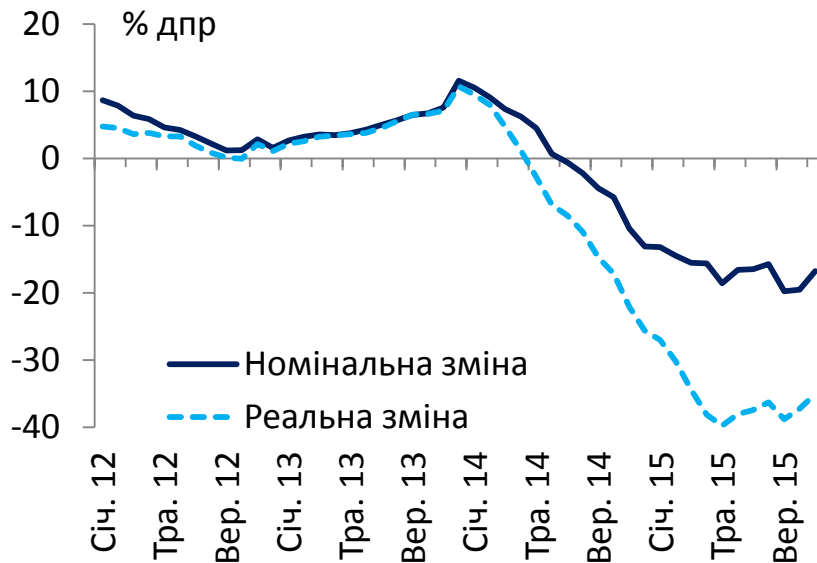
1. Вступ

- Під час цієї економічної та фінансової кризи особлива увага приділяється обсягу банківських кредитів
- Чому?
  - Нестача кредитів стримує економічне зростання
  - Належна робота банківського сектору критична для сталого відновлення економіки
- У цій презентації коротко викладена наша недавня консультаційна робота:
  - Аналіз недавніх подій у банківському секторі
  - Рекомендації щодо покращення ситуації в майбутньому
  - Особливий наголос на широких реформах сектору з боку НБУ

2. Економічне та банківське середовище: загальний виклад

Реальна та номінальна зміна залишків за банківськими кредитами

Джерело: Власні розрахунки на основі даних НБУ

Примітки: Реальна зміна кредитів розрахована на основі ІСЦ, номінальна зміна скоригована на ефекти обмінного курсу, не скоригована на ліквідацію банків

- Тяжка макроекономічна та фінансова криза:
  - Падіння реального ВВП більш ніж на 10% загалом за 2014 та 2015 роки
  - Знецінення гривні близьке до 70%
  - Інфляція пройшла максимум на рівні 60% дпр
- Банківське кредитування:
  - Різке падіння як номінальних (на -20% дпр на максимумі) так і реальних (на 40%) залишків за кредитами
  - Але: стабілізація в II-III кв. 2015 року, темпи падіння зменшились

Питання: Спад банківського кредитування відбувся через фактори попиту чи пропозиції?

3. Можливі фактори зменшення кредитування

Динаміка реальних відсоткових ставок ex ante

Джерело: Власні розрахунки на основі даних НБУ

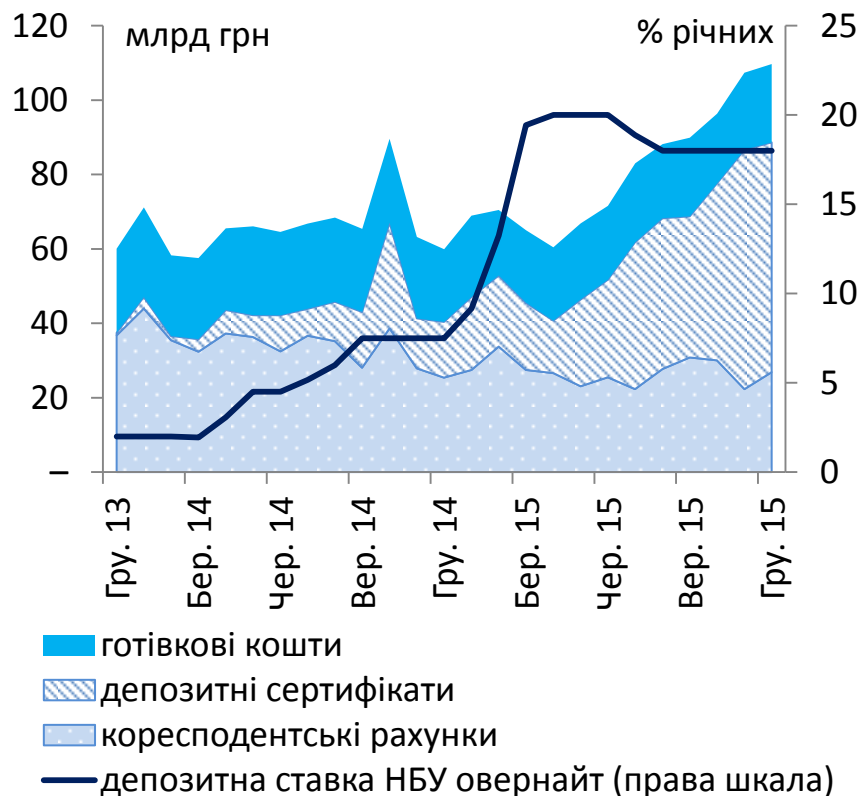
Примітка: Очікувана інфляція з опитування підприємств НБУ

- Значне падіння випуску явно зменшило попит на кредити з боку клієнтів банків
  - Зменшення реальних ставок за кредитами
- Це зменшення попиту посилилось через більш жорсткі стандарти кредитування банків, що спричинило спад пропозиції кредитів
  - Опитування кредитних менеджерів НБУ (див. Додаток) вказує на жорсткіші стандарти кредитування і лише нещодавно ознаки пом'якшення

Висновок 1: Зменшення банківського кредитування відображає як фактори попиту, так і пропозиції

Монетарна політика

Ліквідність банківської системи та ставки за депозитними сертифікатами

Які фактори могли спричинити падіння пропозиції кредитів?

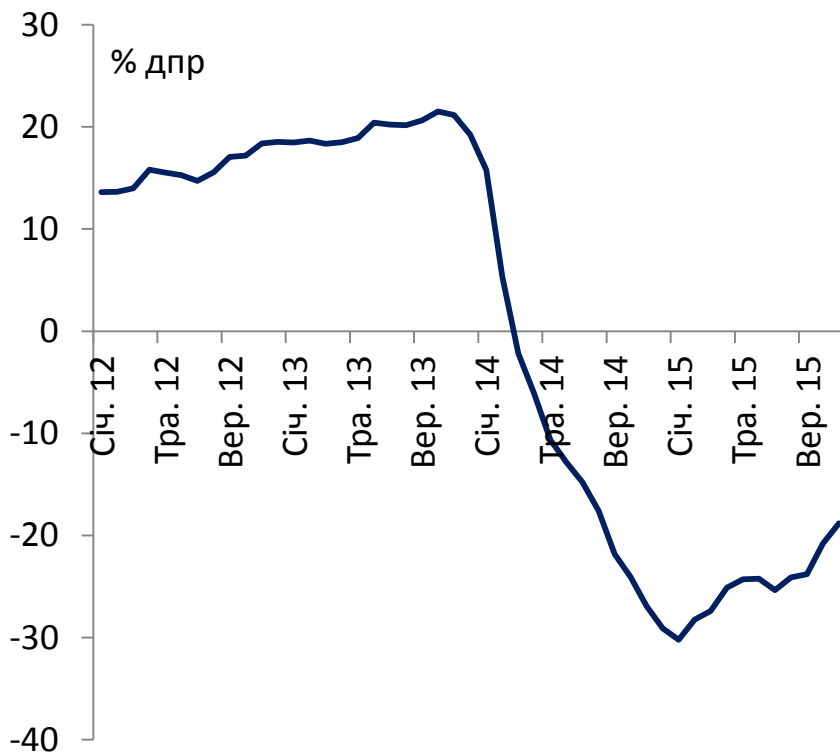
- НБУ перейшов до обмежувальної монетарної політики для боротьби з значним знеціненням гривні (на додачу до жорстких адміністративних обмежень)
  - Ставки за депозитними сертифікатами були підвищені до 27% річних в I кв. 2015 року і трохи зменшилися пізніше
- Ліквідність банків понад 100 млрд грн

Висновок 2: Жорстка монетарна політика, хоч і підвищила відсоткові ставки, могла підтримати банки через стабілізацію обмінного курсу та позитивний вплив на відновлення капіталу банків

Джерело: НБУ

Динаміка вкладів

Зростання вкладів домогосподарств

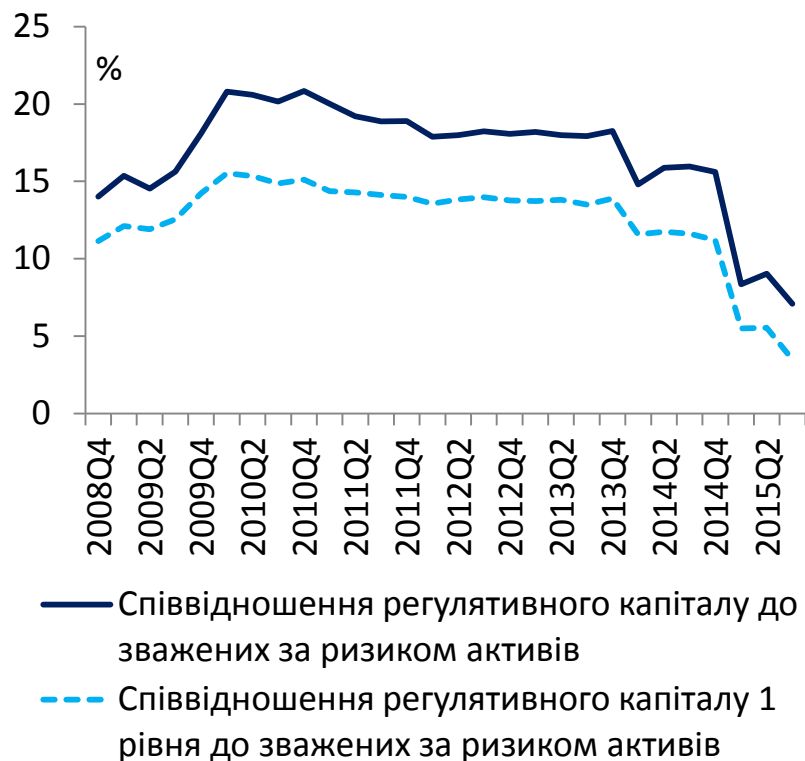
- Домогосподарства значно зменшили свої вклади під час кризи
  - Насамперед ознака зменшення попиту на банківські послуги через кризу (аналогічно до зменшення попиту на кредити)
- Але також: ознаки стабілізації темпів падіння

Висновок 3: Зважаючи на великий обсяг ліквідності банків, відтік вкладів не є суттєвим фактором падіння кредитування

*Джерело: Власні розрахунки на основі даних НБУ
Примітка: Показник скоригований на зміну обмінного курсу, але не скоригований на ефект ліквідації банків*

Адекватність капіталу

Показник адекватності капіталу банківського сектору

Джерело: НБУ

- Значне падіння нормативу регулятивного капіталу нижче мінімуму передбаченого вимогами НБУ
  - Тиск на показник адекватності капіталу через різке знецінення гривні
  - Зростання частки проблемних кредитів (також частково через знецінення гривні) та формування відповідних резервів
- Діючі банки залучили 130 млрд грн в 2014 і 2015 році, але їм потрібно більше коштів

Висновок 4: Низька капіталізація банківського сектору – це ключовий фактор зменшення пропозиції кредитів

Правове середовище

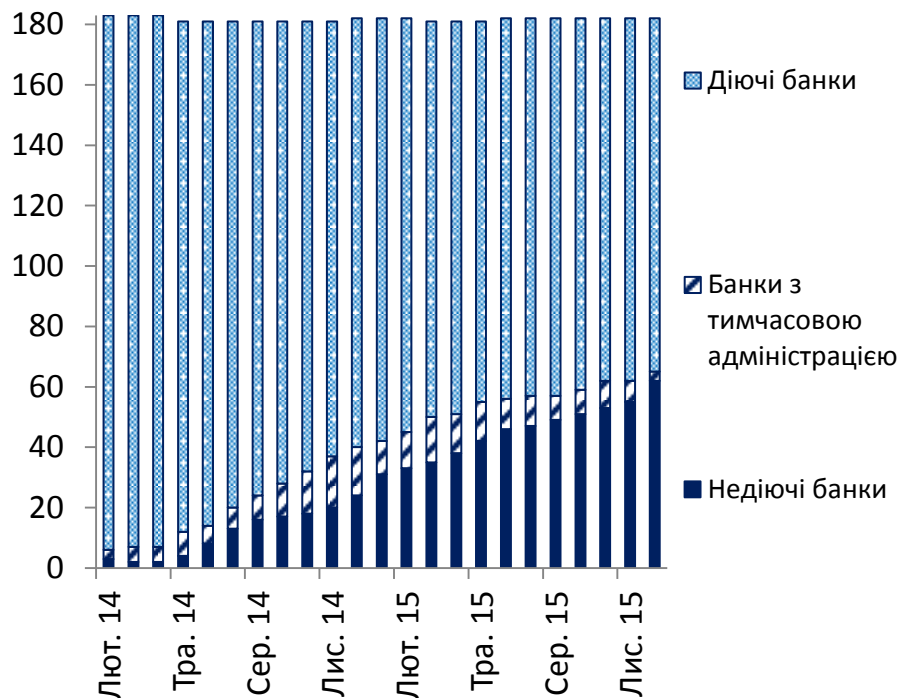
- Навіть добре капіталізовані банки стикаються з перешкодами, що обмежують відновлення кредитування: відсутність належного правового регулювання, що дозволить отримати очікуваний прибуток на інвестовані кошти
- За даними звіту Doing Business Світового банку: забезпечені кредитори отримують всього 8,3 центи на долар від неплатоспроможного підприємства після завершення процедури банкрутства
  - Це означає, що навіть застава не захищає банк від майже повної втрати боргової суми у випадку банкрутства
  - До того ж середня вартість процедури банкрутства – 42% від вартості застави
  - Це означає, що в певних випадках банк може втратити більше, ніж він позичив. Зважаючи на це, не так дивно, що банки активно кредитували пов'язаних осіб.

Висновок 5: Обмежені права кредиторів – це суттєва перешкода відновлення кредитування в сучасних умовах

4. Реструктурування банківської систем

Кількість банків

Кількість банків

Обсяг: З весни 2014 року НБУ почав масштабне переформатування банківської системи

- Станом на січень 2016 року лише 117 діючих банків з 182 зареєстрованих
- 63 банки виведені з ринку за 2014/15 роки (=28% всіх кредитів на початку 2014 року)
- Процес ще триває

Проблема: Збільшення прозорості щодо структури власності

- Донедавна кінцевий власник не розкривався; кредитування пов'язаних осіб приховувалось від банківського нагляду

Негативний вплив:

- Ризики, які важко оцінити, для вкладників, і в кінці кінців для платників податків (через ФГВФО)
- Перешкоди до належної диверсифікації ризиків банками та формування конкурентного середовища у реальному секторі

Джерело: НБУ, власні розрахунки на основі інформації Фонду гарантування вкладів

Реструктурування банківської системи (продовження)

Вплив:

- Закриття банків до певної міри впливає на кредитування банками, оскільки (справжнім) клієнтам може бути важко знати нових кредиторів
- Але ці короткострокові втрати компенсуються **середньостроковими вигодами**. Реструктурування банківського сектору допомагає вирішити **структурні перешкоди** до економічного зростання в Україні і захищає громадян та платників податків від недобросовісної поведінки банків.
- Очищення банківського сектору України доцільно **закінчити якнайшвидше**, щоб пропозиція кредитів могла швидше відновитись та підтримати відновлення економіки

5. Як відновити кредитування? Рекомендації

Рекомендації щодо економічної політики в чотирьох сферах:

а) Рекапіталізація та реструктурування банків

б) Вирішення проблемних кредитів та неплатоспроможності підприємств

в) Зменшення кредитів пов'язаним сторонам

г) Покращення регулювання та нагляду за банками

На додачу: Продовжувати зусилля щодо макроекономічної стабілізації та відновлення довіри

а. Рекапіталізація та реструктурування банків

- Згадані вище зусилля по рекапіталізації – важливі, але недостатні, щоб повернути банківську систему до належного рівня регуляторного капіталу в середньостроковому плані
- Найбільші 20 банків недавно завершили нову хвилю стрес-тестів (результати яких невідомі широкому загалу), за якими потрібні будуть подальші значні вливання капіталу в більшості банків. Подальші групи менших банків пройдуть через цей процес пізніше.
- Важливо продовжувати стрес-тестування і сформувавши докладні і достовірні плани рекапіталізації для різних груп банків до 2018 року (коли всі банки повинні виконувати повний норматив адекватності капіталу).
  - Залежно від розміру банку, це співвідношення буде досягнуто за рахунок поступового вливання та/або накопичення капіталу через нерозподілені прибутки протягом певного часу

6. Вирішення проблемних кредитів та неплатоспроможності підприємств

- **Врегулювання значної кількості непрацюючих кредитів**, які залишаються на балансах банків і блокують нове кредитування, є одним з ключових пріоритетів. Ця проблема має кілька аспектів:
  - (а) усунення перешкод в податковому законодавстві, які блокують реструктуризацію боргу, а також продаж таких кредитів іншим сторонам,
  - (б) вдосконалення банкрутства підприємств і
  - (в) зміцнення нормативно-правової бази для стягнення боргів.
- Відповідні зміни до Податкового кодексу, закону про банкрутство, інших законів та зусилля по боротьбі з корупцією необхідні і повинні бути розроблені різними зацікавленими сторонами і затверджені парламентом.
- **Важливо уникати заходів, які перешкоджають оздоровленню банків.** Позитивний ефект від списання боргу для економічного зростання потрібно балансувати з негативним впливом на баланси банків
  - Проблему **валютних кредитів фізичним особам**, особливо в іпотечному сегменті, доцільно вирішити через добровільний і цілеспрямований підхід до реструктуризації, який належним чином збалансує інтереси різних сторін. Ми підтримуємо проект закону, який був розроблений банками з найбільшою кількістю таких кредитів спільно з НБУ.
  - Реструктуризація корпоративного боргу також може виграти від впровадження альтернативної "позасудової" реструктуризації, який відповідає кращій практиці (наприклад, «Стамбульський підхід»). Необхідна правова база повинна бути прийнята якомога швидше

в. Зменшення кредитів пов'язаним сторонам

- Дії регулятора спрямовані на **зменшення кредитів пов'язаним сторонам** повинні бути завершені
  - Після ретельного аналізу відповідних активів НБУ, банки повинні подати конкретні плани по зменшенню відповідних кредитів
  - Ми вважаємо, що для найбільших банків такі плани доцільно подати і схвалити досить швидко, тобто протягом першого кварталу 2016 року
- Незалежне **управління моніторингу пов'язаних з банками осіб**, яке почало роботу в НБУ влітку 2015 року, є важливим підрозділом для вирішення цього питання
  - Заплановане створення **кредитного реєстру**, серед інших переваг, має критичне значення для моніторингу пов'язаних осіб, оскільки це сформує необхідну інформацію про кредитні відносини. Тому варто швидко завершити створення цього реєстру.
  - Проте, важливо не ставити під сумнів існування приватних бюро кредитних історій в Україні, зважаючи на покращення якості їх роботи за кілька останніх років. **Кредитний реєстр повинен доповнювати роботу і продукти приватних бюро, але не конкурувати з ними.**

г. Удосконалення банківського нагляду і регулювання

- **Структура власності банків повинна стати прозорою якомога швидше, бажано на початку 2016 року**
  - Це необхідна умова для ефективного банківського нагляду, оскільки дозволить легко визначити потенційні проблеми зі зв'язаними сторонами і боротись з незаконною діяльністю банків
- Але цього недостатньо, тому що прозорість щодо структури власності позичальників, очевидно, також необхідна як для визначення кредитування пов'язаних сторін, так і переслідування незаконних дій з боку нефінансових компаній
- **Отже, створення загального та вільно доступного реєстру підприємств – це теж актуальне завдання, що допоможе банкам краще знати своїх клієнтів і ускладнить ухилення від сплати за кредитами**
- **Правове середовище, таким чином, суттєво поліпшиться для банків і допоможе їм відновити кредитування**

German
Advisory Group
Ukraine

Контакти

Роберт Кірхнер

kirchner@berlin-economics.com

Проф. д-р. Філіп Енглер

philipp.engler@fu-berlin.de

Віталій Кравчук

kravchuk@ier.kiev.ua

German Advisory Group

c/o BE Berlin Economics GmbH

Schillerstr. 59, D-10627 Berlin

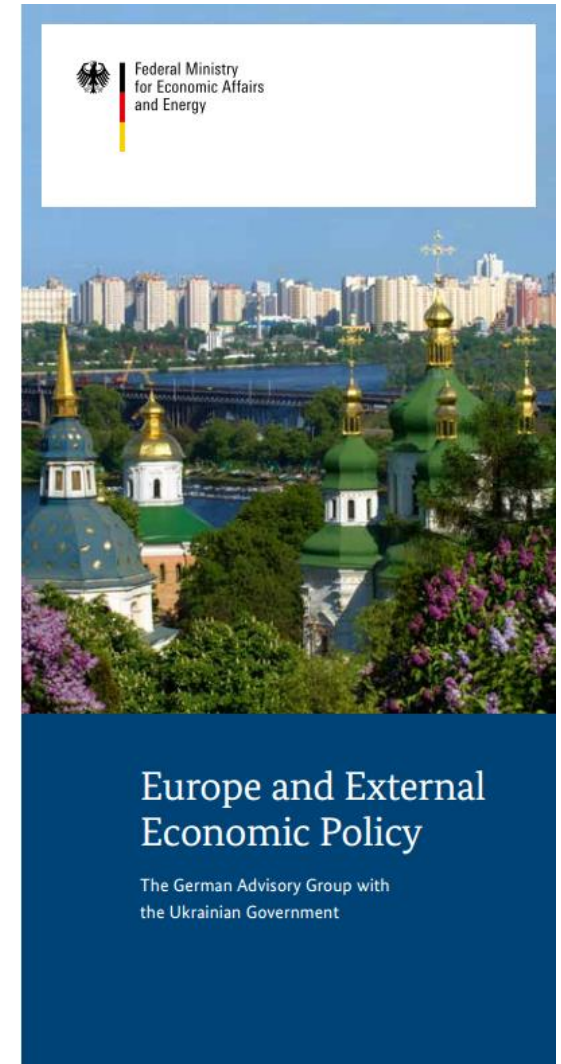
Tel: +49 30 / 20 61 34 64 0

Fax: +49 30 / 20 61 34 64 9

E-mail: info@beratergruppe-ukraine.de

www.beratergruppe-ukraine.de

Twitter: [@BerlinEconomics](https://twitter.com/BerlinEconomics)

Додаток

Стандарти кредитування для кредитів фізичним особам

Показник	2013	2014				2015		
	IV кв.	I кв.	II кв.	III кв.	IV кв.	I кв.	II кв.	III кв.
Іпотечні кредити	-0,8	39,2	22,4	12,6	32,3	25,6	19,0	0,9
Споживчі кредити	-4,9	53,3	30,3	34,4	39,6	39,7	19,0	-6,4

Джерело: Опитування про умови кредитування НБУ

Примітка: В таблицях 1 і 2 ми бачимо баланс відповідей «жорсткіші» та «м'якші» на питання «Як змінились стандарти схвалення заявок на кредити?». Додатне значення означає, що стандарти в середньому стали жорсткішими. В 2014 році та першій половині 2015 року додатній баланс на рівні 30-50% означає, що до половини всіх банків збільшували жорсткість стандартів кредитування щокварталу. Пізніші дані показують, що в III кв. 2015 року деякі банки пом'якшили стандарти кредитування, і значно менше банків зробило їх жорсткішими. Це було найпомітніше для споживчих кредитів та короткострокових кредитів для юридичних осіб. У випадку споживчих кредитів більше банків пом'якшили свої стандарти, ніж посилили. Для короткострокових кредитів для юридичних осіб посилення та пом'якшення стандартів було майже збалансоване

Додаток

Стандарти кредитування для кредитів юридичним особам

Показник	2013	2014				2015		
	IV кв.	I кв.	II кв.	III кв.	IV кв.	I кв.	II кв.	III кв.
У цілому	11,3	50,0	56,0	47,1	47,3	42,7	30,2	3,1
Кредити малим та середнім підприємствам	0,8	48,2	55,5	45,5	46,4	40,6	25,2	8,5
Кредити великим підприємствам	13,2	39,2	30,2	38,5	35,6	40,4	34,3	7,3
Короткострокові кредити	4,6	45,3	33,5	41,6	43,3	37,4	26,4	1,3
Довгострокові кредити	18,1	51,8	41,2	42,7	38,9	50,8	37,2	19,7
Кредити в національній валюті	5,4	43,7	37,9	41,7	44,0	38,4	27,2	2,2
Кредити в іноземній валюті	17,0	52,8	47,0	51,7	52,0	56,8	44,3	21,9

Джерело: Опитування про умови кредитування НБУ